

Дерев'янко Б.В. Загальна декларація прав людини як джерело права України / Б.В. Дерев'янко, Л.В. Ляшенко // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 12-16.

Дерев'янко Богдан Володимирович

д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету;

Ляшенко Любов Вікторівна

магістрант Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

**ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА УКРАЇНИ**

Права людини займають одне з центральних місць у свідомості сучасної людини. Завдяки ним можлива людська діяльність, на яку ми маємо «легальні свободи», законні підстави. Саме тому актуальним є питання визначення прав людини, їх нормативне закріплення, а також шляхи реалізації та засоби боротьби і захисту прав.

Кожна річниця з дня прийняття Загальної декларації прав людини (далі – Декларація) є важливою нагодою для переосмислення значення цієї конституції прав і свобод людини для соціально-гуманітарного розвитку кожної держави світу. Оцінці традиційно підлягає відображення положень Декларації в чинному законодавстві окремих країн. Тому слід зупинитись на питанні, яку роль відіграла Декларація у нормативному закріпленні прав людини в законодавстві України.

Так, на сьогодні основним документом у галузі прав людини є Загальна декларація прав людини 1948 року. За допомогою Загальної декларації прав людини моральні категорії «справедливість», «рівність», «свобода», «гуманізм», які є цілями моральної та правової систем соціального

Деревянко Б.В. Загальна декларація прав людини як джерело права України / Б.В. Деревянко, Л.В. Ляшенко // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 12-16.

регулювання, отримали своє всевітнє юридичне закріплення та юридичну конкретизацію [1].

Особливістю Загальної декларації прав людини є те, що вона втілила в своїх положеннях тисячолітній досвід і здобутки боротьби за права людини, які найбільш рельєфно та концентровано відображають ідеї та ідеали верховенства права і гуманізму [2].

Загальна декларація прав людини 1948 р. стала першим документом універсального характеру, який на міжнародному рівні проголосив основні громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права і цим встановив їх стандарти. Багато держав світу, зокрема Україна, вмістили посилення на Декларацію або її положення у свої конституції та конституційні акти, до того ж абсолютна більшість пактів, конвенцій і договорів з питань прав людини, прийнятих після 1948 р., ґрунтуються на її принципах. І нині, в XXI столітті Декларація, не маючи юридичної сили міжнародного договору, залишається пріоритетним джерелом правозахисної діяльності і визначальним актом у сфері загального руху на захист прав людини [3].

Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. стало новим важливим кроком для розвитку прав людини в незалежній Україні. Зміст головних міжнародних документів про права людини визначив зміст другого розділу Конституції України, забезпечивши тим самим його демократичне наповнення [4, с. 218]. Чинна Конституція України імплементувала всі основні положення міжнародно-правових актів із прав людини, насамперед Загальної декларації прав людини [5, с. 21].

Відображаючи сутність і дух Загальної декларації прав людини, Конституція України у статті 3 встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають

Деревянко Б.В. Загальна декларація прав людини як джерело права України / Б.В. Деревянко, Л.В. Ляшенко // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 12-16.

зміст і спрямованість діяльності держави [6]. Нині Основний Закон України унормовує систему прав і свобод людини, а також загальні принципи їх реалізації та гарантії у близько 40 статтях. Більшість із цих прав і свобод відтворюють відповідні положення Декларації [2].

Так, наприклад, статті 1 Декларації відповідає стаття 21 Конституції України – всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах [7].

Найважливішим і найціннішим з-поміж особистих прав і свобод людини та громадянина є право на життя. Універсальність цього права і його природний характер підкреслюється у міжнародно-правових документах, які визнані усіма цивілізованими державами світу. Статтею 3 Декларації проголошено право людини на життя, на свободу і на особисту недоторканність [7]. Статтями 27 та 29 Конституції України також передбачено невід’ємне право кожної людини на життя (ст. 27), на свободу та особисту недоторканність (ст. 29) [6]. При цьому дані положення Конституції більш конкретизують, пояснюють, уточнюють та розширюють зазначені права. На державу покладається обов’язок захищати життя людини, а також вказується на особливості реалізації права на свободу та особисту недоторканність разом із механізмом його забезпечення та захисту.

Таким чином, можна дійти висновку про те, що Конституція України у розділі II «Права, свободи та обов’язки людини і громадянина» закріпила широкий спектр прав і свобод людини, а також загальні принципи та положення, які мають на меті визначити зміст гарантій і механізмів реалізації цих прав і свобод.

Однак, як зазначає М. Онищук, деякі норми Конституції України залишаються на сьогодні переважно декларативними. Це має своїм наслідком поширення правового нігілізму в суспільстві та породження недовіри

Деревянко Б.В. Загальна декларація прав людини як джерело права України / Б.В. Деревянко, Л.В. Ляшенко // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 12-16.

громадян у спроможності держави належним чином забезпечити і гарантувати їх конституційні права [2].

Окрім закріплення положень Декларації в Основному законі нашої країни, нормативне закріплення прав людини також може бути відображено в інших галузевих актах, конкретизуючи їх. Так, наприклад, статтею 11 Декларації передбачено презумпцію невинуватості особи [7]. Відповідну норму закріплено і в Конституції України у статті 62: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [6]. Презумпцію невинуватості та забезпечення доведеності вини передбачає та деталізує стаття 17 Кримінального процесуального кодексу України [8].

Як приклад також можна навести право особи на шлюб. Відповідне право закріплює стаття 16 Декларації [7] та стаття 51 Конституції України [6]. Попри це спеціальним нормативно-правовим актом, що регулює зазначену сферу відносин, є Сімейний кодекс України, який у статті 4 проголошує, що особа, яка досягла шлюбного віку, має право на створення сім'ї [9].

Таким чином, усе вищезазначене дає змогу говорити про те, що Загальна декларація прав людини ООН є основоположним актом міжнародного права у сфері прав людини, а також невід'ємною частиною національного законодавства України. При цьому Декларація є важливим джерелом не лише конституційного права України. Чимало її положень та ідей знайшли відображення й закріплення в окремих положеннях другого розділу Конституції України. Декларація відіграла значну роль також при нормативному закріпленні прав людини у галузевих законодавчих актах, тому її роль як джерела права для України не можна недооцінювати.

Деревянко Б.В. Загальна декларація прав людини як джерело права України / Б.В. Деревянко, Л.В. Ляшенко // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 12-16.

Список літератури:

1. Малишев Б.В. Загальна декларація прав людини 1948 року та сучасне право розуміння [Текст] / Б.В. Малишев // Вісник Вищої ради юстиції. — 2012. — № 3 (11). — С. 147—160.
2. Оніщук М.В. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної декларації прав людини – до сьогодні // Право України. — 2009. — № 4. — С. 29—35.
3. Федоренко В. Оптимізація моделі захисту прав і свобод людини в Україні: державно-управлінські аспекти / В. Федоренко // Публічне адміністрування: теорія та практика. — 2014. — Вип. 2.
4. Конституційне право України: [підручник] / [В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, О.В. Городецький та ін.]; за ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Наукова думка, 2003. — 733 с.
5. Права людини / Ю.М. Бисага, М.М. Палінчак, Д.М. Белов, М.М. Данканич. — Ужгород: Ліра, 2003. — 164 с.
6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96—ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
7. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс] / Генеральна Асамблея ООН // Сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9—10, № 11—12, № 13. — Ст. 88.
9. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21—22. — Ст. 135.